

На мой взгляд, именно привлечение круга физических лиц на рынок ценных бумаг страны поможет развить его инфраструктуру и увеличить количество сделок, которые в свою очередь смогут продвинуть не только известные корпорации, но и мелкие, средние компании. В таком случае, увеличенные объемы торгов с ценными бумагами позволят укрепить и улучшить положение всех организаций-эмитентов, так как на сегодняшний день на РЦБ Республики Казахстан доминируют крупные собственники. Кроме того, для увеличения числа инвесторов среди населения необходимо создать и разработать подходы системы гарантирования, которая была бы компетентна в защите прав физических лиц и приемлемой для каждого поставщика финансовых услуг на фондовом рынке.

Хотя рынок ценных бумаг Казахстана является наиболее развитым в Центральной Азии, его развитие и становление шло медленными темпами по сравнению с банковским сектором страны. И в последнее время на рынке наблюдалась борьба за казахстанские IPO и евробонды в виду жесткой конкуренции со стороны иностранных рынков капитала. Крупнейшие компании Республики Казахстан обычно для листинга своих акций или глобальных депозитарных расписок, а также выпуска евробондов выбирают, к примеру, Лондон, с целью получения доступа к международным инвесторам. Между тем, менее крупные казахстанские компании были лишены возможности листинговаться и привлекать финансирование на местном уровне из-за жестких листинговых условий, установленных KASE, и отсутствия ликвидности. «Концепция развития финансового сектора Республики Казахстан до 2030 года», утвержденная постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 августа 2014 года, предусматривает, что в 2021-2022 годах Республика Казахстан, помимо прочего, должна удвоить отношение капитализации местного рынка ценных бумаг к ВВП путем продолжения программы «Народное IPO» и IPO неправительственных корпораций.

Список литературы

1. Чиканаев Ш., Кахиани М., научная статья «Обзор международных рынков капитала», 2016 г. - [Электронный ресурс] - URL: [http://www.gratanet.com/uploads/user_14/files/The%20International%20Capital%20Markets%20Review_rus%20\(final\).pdf](http://www.gratanet.com/uploads/user_14/files/The%20International%20Capital%20Markets%20Review_rus%20(final).pdf)
2. Казахстанская фондовая биржа - [Электронный ресурс] - URL: <https://kase.kz/ru/issuers/>
3. Агентство Республики Казахстан по регулированию и развитию финансового рынка, Отчет по развитию фондового рынка, 2020 г. - [Электронный ресурс] - URL: <https://finreg.kz/cont/Отчет%20по%20развитию%20фондового%20рынка.pdf>
4. Бекмагамбетова Д., Народное IPO v.2.0 // «Курсив». -2021. - выпуск от 4 февраля 2021 г. - [Электронный ресурс] - URL: https://kursiv.kz/sites/default/files/pdf/2021-02/kursiv_4_872.pdf
5. Freedom 24 — проект компании «Фридом Финанс» - [Электронный ресурс] - URL: <https://freedom24.kz/about/>
6. Рынок Казахстана // «Инвестиционный обзор». -2020. - выпуск от 27 февраля 2020 г. - [Электронный ресурс] - URL: <https://ffin.kz/file/2020/02/28/investobzor193.pdf>
7. Покидаев Д., Эмитенты и инвесторы фондового рынка Казахстана ждут встречных шагов - [Электронный ресурс] - URL: <https://kursiv.kz/news/fondovyy-rynok/2019-05/emityenty-i-investory-fondovogo-rynka-kazakhstan-zhdut-vstrechnykh>

Шаженова Л.Н., академик ЕА Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, экономика факультеті, МЭ-31 тобы, студент
(*Ғылыми жетекші — э.ғ.к., доцент Сабыржан А.*)

ЭЛЕКТРОНЫ АҚШАЛАРДЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ

Соңғы онжылдықтарда ақшаның жаңа формаларының пайда болуына әкелген ақша формасының жедел эволюциясы байқалуда. Ақша формасы бартерден бастап, бағалы тастар, құймалар, соғылған тиын, вексель, банкноталар формаларынан жаңа деңгейге шықты. Электронды ақша формасының жедел дамуы қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі.

Электрондық ақша дегеніміз - бұл электрондық транзакцияларды жеңілдету үшін пайдалануға болатын банктік компьютерлік жүйелердегі ақшаны білдіреді.[1] Электрондық ақша арнайы электронды әмиян немесе электронды аккаунтта сақталады. Ақша иесі ақша аударымдарын, сатып алу немесе қызметтерге төлем операцияларын онлайн жасай алады.

Электронды ақша дамуының негізгі кезеңдері

Кезеңі	Мінездемесі
XXғ. 50-70 ж.ж.	Магнитті жолақтары бар, кредитті, дебетті карталар қолданысы; электронды төлем жүйесінің пайда болуы. Компьютерлік технологиялардың дамуы арқасында банктік шот жазбалары қағаздан электронды түрге көшті. Америка Құрама Штаттарының нарығымен бірге барлық жерде карточкалық операциялар енгізіле бастады. 1951 жылы Diners Club Ұлыбританияға олардың тізбектерін(схемаларын) және олардың атауын пайдалануға алғашқы лицензия берді. Осыдан кейін Visa, Mastercard және American Express сияқты танымал төлем жүйелері пайда болды.[2]
XXғ. 70 жылдардың ортасы	Smart-card енуі. Пластикалық картаға микросхема орнатылды. Бұл алғашқы модельдер жады карталары деп аталды. Эпоксидті қабық чипті қорғауды және картаның сенімділігін қамтамасыз етті. Кемшілігі - жұмыс істеуінің дербестігінің болмауы. Кредитор электронды ақшасын төлем құралы ретінде қолдана алмады. Тек қызмет көрсетуші банктерден ақшалай соммасын ала алды.
XXғ. 90 жылдардың ортасы	1994 ж. Электрондық ақша ресми түрде танылды. Электронды ақшалардың жаңа түрлерінің пайда болуы; «желілік ақша» – төлем онлайн режимде жасалады; бір тұтынушыдан екіншісіне делдалсыз ауысу қабілетіне ие бола бастады; айналым құралы ретінде жұмыс істей бастады. Smart-card кемшілігін жойды.
XXI ғ-дан бастап	Электронды ақшалардың Орталық банк валюталарының орнын басу қасиеті

Кейде электрондық ақшаларға дәстүрлі банктік төлем карталары, интернет-банкинг, сыйлық карталары, жанармай карталары және т.б. қате жатқызылады. Бұндай қате ойлаудың басты себебі – “электронды ақшалардың” нақты, бір анықтамасының болмауы.

Еуропалық парламент пен Кеңестің 18 қыркүйектегі 2007/64/ЕС директивасында “электронды ақшалар” анықтамасына қатысты қасиеттер:

- Электронды ақша электронды тасымалдағыштарда жазылады және сақталады;
- Электронды ақшаны эмитент шығарады;
- Электронды ақша эмитенттен басқа ұйымдарда төлем құралы ретінде қабылданады.[3]

Қазіргі уақытта электронды валютадан бөлек цифрлық валюта, виртуалды валюта және криптовалюта жедел дамуда. Әрқайсысы жеке түсінік.

Электронды валюта, цифрлық валюта, виртуалды валюта мен криптовалюта айырмашылықтары

Электронды валюта	Цифрлық валюта	Виртуалды валюта	Криптовалюта
Қолма-қол ақшаның баламасы, яғни қолма-қол және электронды форматта болады.	Реттелетін және реттелмейтін сандық ақшаның жалпы термині. Ақша тек цифрлық формада қол жетімді және қолма-қол ақшамен байланысты емес, компьютер немесе электронды әмиянмен басқарылады. Барлық криптовалюта цифрлық валюта болып табылады. Бірақ барлық цифрлық валюта криптовалюта емес.[4]	Реттелмейтін сандық ақша. Тек цифрлық форматта болады. Электронды ақшаға жатпайды.	Реттелмейтін виртуалды валюта. Криптографиялық шифрлаумен қорғалған. Электронды ақшаға жатпайды.

Криптовалюта негізгі ақшаларды алмастырады деген күдік бар. Криптовалюта – цифрландырылған экономиканың өнімі. Алғаш рет «криптовалюта» термині 2009 жылы Сатоши Накамото деген лақап атпен адам немесе адамдар тобы жасаған «Bitcoin» төлем жүйесі пайда болғаннан кейін қолданыла бастады.[5] Қазақстанда ҚР-ның 25.06.2020 №347-VI “Ақпараттандыру” заңында цифрландырылған актив анықтамасы берілген. Оған сәйкес цифрлық актив - бұл криптография мен компьютерлік есептеулерді қолдана отырып, цифрлық түрде жасалған меншік. Цифрлық актив қаржы құралы емес, бірақ меншік құқығын сертификаттаудың электрондық цифрлық формасы бола алады.[6]

Электронды ақшалар мен криптовалютаның(цифрлық ақша) арасында нақты айырмашылықтар бар және екеуі бөлек түсініктер.

Электронды ақша мен криптовалютаның негізгі айырмашылықтары мен ұқсастықтары

	Электронды ақша	Криптовалюта
Шығарылу формасы	Цифрлық жазу	Цифрлық жазу
Бірлігі	Доллар, еуро және т.б. Қолма-қол ақшалардың электронды нұсқасы	Биткоин
Бағамы	Мұнай, санкция және т.б. байланысты	Криптовалюта нарығындағы сұраныс пен ұсынысқа байланысты
Эмитент	Орталық	Төлем жүйесінің қатысушысы яғни компьютері бар кез келген адам
Эмиссия әдісі	Цифрлық жазба	Математикалық формула, алгоритмдер
Төлем жүйесі	Visa, MasterCard, American express және т.б.	Бір уақытта төлем бірлігі және төлем жүйесі
Жүргізілген операция үшін төленетін комиссия	Банкпен орнатылады	Төлем жүйесінің қатысушысымен орнатылады
Транзакция лимиті	Шекті	Шексіз
Жалған валютадан қорғалғандығы	Криптографиямен қорғалған	Криптография мен блокчейн қорғанысы

Электронды ақшалар мен криптовалюталардың ерекшеліктеріне байланысты түрлі болжамдар бар.

Қаржы әлеміндегі әйгілі тұлғалардың пікірлері екіге бөлініп кетті. Бірі биткоин болашақта валюта ретінде жақсы құрал болмақ десе, екіншісі биткоинге үлкен сенімсіздікпен қарап, сандық ақшаның еш мәні жоқ екендігін айтады.

“Менің ойымша, бұл үлкен техникалық жетістік, бірақ үкіметтер бұнда басым рөл атқарады. Биткоин классикалық валюталардан асып түседі, бұл транзакцияларға икемділік пен ыңғайлылықты қамтамасыз етеді, әсіресе ірі операциялар үшін”, - Билл Гейтс.

“Одан аулақ болыңыз. Шындығында, бұл сағым. Менің ойымша, биткоиннің өзіндік меншікті мәні бар деген ойдың еш мәні жоқ.” - Уоррен Баффет

Криптовалютаның толығымен қалыптаспағандығы; мемлекет пен қаржылық ұйымдарға қатысы жоқтығы; кепілі жоқтығы қоғамда цифрлық ақшаларға сенімсіздік туғызуда.

Дегенмен, әлем бойынша елдер криптовалюта жайында, олардың заңдастырылуы жайында заңдар қабылдауда. Олардың ішінде АҚШ, Канада, Еуропа одағының елдері, Қытай, Оңтүстік Корея және тағы басқа мемлекеттер бар.

Цифрландырылған ақша көптеген жағымды жақтары бар екендігі сөзсіз. Әсіресе, техникалық даму заманында цифрландырылған ақшаның қолданысы өзекті. Дәстүрлі ақшалардың толығымен цифрландырылған ақшамен алмастырылуы болжамының растығын уақыт көрсетеді.

Әдебиет

1. <https://www.investopedia.com/terms/e/electronic-money.asp>
2. https://www.banki.ru/wikibank/istoriya_vozniknoveniya_bankovskoy_kartyi/
3. <http://old.cbr.ru/Queries/UniDbQuery/File/48362/68>
4. <https://advapay.eu/ru/blog/11-blogs/1372-kriptovaljuti-i-elektronniye-denjgi-ne-odno-i-to-zhe>
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Криптовалюта>

6. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=33885902&doc_id2=33885902#activate_doc=2&pos=3;-98&pos2=1275;-70&sdoc_params=text%3D%25D1%2586%25D0%25B8%25D1%2584%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25BE%25D0%25B9%2520%25D0%25B0%25D0%25BA%25D1%2582%25D0%25B8%25D0%25B2%26mode%3Dindoc%26topic_id%3D33885902%26spos%3D1%26tSynonym%3D1%26tShort%3D1%26tSuffix%3D1&sdoc_pos=0

Шутова К.А., Карагандинский университет Казпотребсоюза, факультет финансов, логистики и цифровых технологий, гр. УА-13П, магистрант
(*Научный руководитель - д.э.н., профессор Березюк В.И.*)

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС – ВАЖНЕЙШИЙ ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ОЦЕНКИ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА

Бухгалтерский баланс является наиболее важным из трех основных финансовых форм отчетности, используемых для отражения финансового состояния компании. Бухгалтерский баланс помогает заинтересованным сторонам бизнеса и аналитикам оценить общее финансовое положение компании и ее способность оплачивать свои операционные потребности.

Бухгалтерский баланс дает представление о состоянии бизнеса на определенный момент времени. Это краткое изложение того, чем компания владеет (активы) и что должна (обязательства). Бухгалтерский баланс обычно составляется в конце отчетного периода, например, на конец месяца, квартала или года. Владельцы бизнеса на современном этапе рассматривают баланс как важный инструмент принятия решений.

Бухгалтерский баланс, по нашему мнению, должен давать достоверное представление о финансовом положении субъекта, о результатах его деятельности, наличии капитала и денежных средств на отчетную дату и прочих активах источниках их формирования, информация о которых необходима пользователям отчетности для принятия важных экономических решений.

Приказом Министра финансов Республики Казахстан разработана и утверждена Типовая форма бухгалтерского баланса, которая, исходя из потребностей субъекта, может дополняться другими статьями.

Бухгалтерский баланс отражает активы, собственный (акционерный) капитал и обязательства организации на определенную дату в денежных единицах [1].

Бухгалтерский баланс имеет большое значение в развитие бизнеса субъекта, ведь он отражает наличие средств, их состав и движение за отчетный период, а также порядок формирования этих средств, то есть их источники. Это важно, поскольку подобная информация о собственных и заемных средствах, характеризует финансовую самостоятельность, платежеспособность и финансовые результаты. Также стоит отметить большое контрольное значение бухгалтерского баланса, так как если нарушено равенство между активами и пассивам, то в текущем учете допущены ошибки.

Бухгалтерский баланс состоит из 5 разделов.

Актив баланса имеет 2 раздела:

I. Краткосрочные активы. Здесь отражаются денежные средства, краткосрочные инвестиции, запасы, краткосрочная дебиторская задолженность. Эти средства называются краткосрочными активами субъекта. Они быстро движутся, переносят стоимость с одного вида средств на другой.

II. Долгосрочные активы. Сюда относятся основные средства, нематериальные активы, долгосрочные инвестиции и долгосрочная дебиторская задолженность. Долгосрочные активы - это те средства, которые используются субъектом более одного года.

В пассиве баланса содержится 3 раздела:

III. Краткосрочные обязательства. Краткосрочные кредиты и текущая кредиторская задолженность.

IV. Долгосрочные обязательства. Долгосрочные кредиты и займы (сроком более года).

V. Собственный капитал. Уставный капитал, эмиссионный доход, резервы, прибыль.

По данным разделов баланса можно сделать важный вывод о состоянии бизнеса субъекта, разделы краткосрочных и долгосрочных активов отражают способность генерировать денежные средства, а сравнение краткосрочных активов с краткосрочными обязательствами определяет, сможет